

L. A. BILL No. XXXVII OF 2026.

A BILL

**FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA EMPLOYMENT
GUARANTEE ACT, 1977.**

सन २०२६ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३७.

महाराष्ट्र रोजगार हमी अधिनियम, १९७७ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.

(विधानसभेने दिनांक ३० जून, २०२६ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

(विधानपरिषदेने दिनांक १ जुलै, २०२६ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

ज्याअर्थी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नव्हते ;

१९७८ चा
महा. २०.

आणि ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र रोजगार हमी अधिनियम, १९७७ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक

व्हावे, अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली होती आणि म्हणून, त्यांनी दिनांक १६ जून २०२६ रोजी महाराष्ट्र रोजगार हमी (सुधारणा) अध्यादेश, २०२६, हा प्रख्यापित केला होता;

२०२६
चा महा.
अध्या. ८.

आणि ज्याअर्थी, उक्त अध्यादेशाचे राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रुपांतर करणे इष्ट आहे;
त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या सत्त्याहतराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.	१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र रोजगार हमी (सुधारणा) अधिनियम, २०२६, असे म्हणावे. (२) तो, दिनांक १६ जून २०२६ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानण्यात येईल.	
सन १९७८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २० याच्या कलम २ ची सुधारणा.	२. महाराष्ट्र रोजगार हमी अधिनियम, १९७७ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “मुख्य अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,— (१) खंड (अ-१) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :— “(अ-१) “केंद्रीय अधिनियम” याचा अर्थ, विकसित भारत - रोजगार व आजीविका हमी अभियान (ग्रामीण) : व्ही बी - जी आर ए एम जी (विकसित भारत - जी राम जी) अधिनियम, २०२५, असा आहे; ” ; (२) खंड (अ-२) वगळण्यात येईल ; (३) खंड (इ-२) वगळण्यात येईल ; (४) खंड (जे) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल:— “(जे-१) “अनुसूची” याचा अर्थ, या अधिनियमाला जोडलेली अनुसूची, असा आहे; ” ; (५) खंड (ल) ऐवजी, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :— “(ल) “राज्य परिषद” याचा अर्थ, कलम ४ अन्वये घटित केलेली महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण रोजगार हमी परिषद, असा आहे; ” ; (६) खंड (ल) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल:— (ल-१) “राज्य स्तरावरील सुकाणू समिती” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या कलम ४-अ च्या पोट-कलम (१) अन्वये घटित केलेली राज्यस्तरीय सुकाणू समिती, असा आहे; ” ; (७) खंड (म-१) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :— “(म-२) “महाराष्ट्र राज्य व्ही बी - जी राम जी निधी” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या कलम १२-अ अन्वये घटित केलेला रोजगार व आजीविका हमी अभियानाकरिता महाराष्ट्र राज्य विकसित भारत हमी निधी योजना, असा आहे; ”.	१९७८ चा महा. २०. २०२५ चा ३६.
सन १९७८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २० याच्या कलम ३ ची सुधारणा.	३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये,— (१) पोट-कलम (१) मधील, “कलम ३ च्या पोट-कलम (१)” या मजकुराऐवजी, “कलम ५ च्या पोट-कलम (१)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल; (२) पोट-कलम (२) मधील, “कलम ३ च्या पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीपेक्षा” या मजकुराऐवजी, “कलम ५ च्या पोट-कलम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीव्यतिरिक्त” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.	
सन १९७८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २० याच्या कलम ३-अ ची सुधारणा.	४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३-अ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, “लोकभाषेतील वृत्तपत्र असेल” या मजकुरानंतर, “तसेच राज्य शासन, असा सारांश राज्य शासनाच्या अधिकृत संकेतस्थळावर किंवा कोणत्याही नियुक्त डिजिटल प्लॅटफॉर्मवर इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे जनतेला उपलब्ध करून देईल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.	
सन १९७८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २० याच्या कलम ३-क ची सुधारणा.	५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३-क मध्ये,— (१) पोट-कलम (१) मधील, “कलम ६” या मजकुराऐवजी, “कलम १०” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;	

(२) पोट-कलम (१) नंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल:-

“परंतु, वेतन दराची अतिरिक्त रक्कम, विविध प्रकारच्या अकुशल अंगमेहनतीच्या कामांसाठी आणि विविध क्षेत्रांसाठी राज्य शासन अधिसूचित करू शकेल.”.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४ मध्ये,-

(एक) पोट-कलम (१) मधील, “महाराष्ट्र राज्य रोजगार हमी परिषद” या मजकुराऐवजी, “महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण रोजगार हमी परिषद” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(दोन) समासटिपेतील मजकुराऐवजी, पुढील मजकूर दाखल करण्यात येईल:-

“राज्य ग्रामीण रोजगार हमी परिषद.”.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल:-

“४-अ. (१) राज्य शासन, योजनेच्या अंमलबजावणीचे प्रचालनात्मक मार्गदर्शन, समन्वयन आणि सनियंत्रण यांकरिता एक राज्यस्तरीय सुकाणू समिती घटित करील.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये घटित केलेल्या राज्यस्तरीय सुकाणू समितीचे अध्यक्षपद, राज्याचा मुख्य सचिव किंवा राज्य शासनाद्वारे नामनिर्देशित केलेला अपर मुख्य सचिवापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला अधिकारी भूषवील आणि ती पुढील सदस्यांची मिळून बनलेली असेल:-

(अ) संबंधित विभागाचा प्रधान सचिव किंवा सचिव;

(ब) संचालक किंवा आयुक्त (योजनेचा प्रभारी)

(क) राज्य शासनाच्या संबंधित विभागांचे प्रधान सचिव किंवा सचिव;

(ड) राज्य शासन निर्धारित करील, इतके विषय तज्ञ;

(ई) तंत्रज्ञान किंवा संशोधन संस्थांचे प्रतिनिधी; आणि

(फ) ग्राम विकास विभाग, ग्रामीण विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांनी नामनिर्देशित केलेला एक सदस्य.

(३) राज्यस्तरीय सुकाणू समिती-

(अ) इतर कार्यक्रमांबरोबर राज्यव्यापी नियोजन आणि अभिसरण यांचे पर्यवेक्षण करील;

(ब) जिल्हा कामगिरीचा आढावा घेईल आणि एकत्रित राज्य योजनेच्या तयारीची वेळेवर सुनिश्चिती करील;

(क) राष्ट्रीय स्तरावरील सुकाणू समितीसोबत समन्वय साधील आणि तिच्याकडून दिलेल्या निदेशांची अंमलबजावणी करील;

(ड) डिजिटल प्रणाली, सनियंत्रण व्यवस्था यांस साहाय्य करील आणि राज्यस्तरावरील सुधारणांची प्रक्रिया करील; आणि

(ई) राज्य शासनाद्वारे तिला नेमून देण्यात येतील, अशी अन्य कार्ये पार पाडील.”.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १२-अ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल:-

सन १९७८ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
२० याच्या कलम
४ ची सुधारणा.

सन १९७८ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
२० मध्ये कलम
४-अ समाविष्ट
करणे.

राज्यस्तरीय
सुकाणू समिती.

सन १९७८ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
२० याच्या कलम
१२-अ ऐवजी
दाखल करणे.

महाराष्ट्र राज्य
व्ही बी-जी राम जी
निधी.

“१२-अ. (१) राज्य शासन, केंद्रीय अधिनियमाच्या कलम २२ अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे, महाराष्ट्र राज्य व्ही बी-जी राम जी निधी, या नावाने एक निधी घटित करील. अशाप्रकारचा निधी हा, कलम १२ अन्वये घटित केलेल्या रोजगार हमी निधीचा भाग असणार नाही.

(२) केंद्रीय अधिनियमाच्या कलम ३० अन्वये मिळालेली कोणतीही रक्कम आणि केंद्रीय अधिनियमाच्या कलम २२ च्या पोट-कलम (७) अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे राज्य शासनाचे अंशदान हे, महाराष्ट्र राज्य व्ही बी-जी राम जी निधीमध्ये जमा करण्यात येईल.

(३) महाराष्ट्र राज्य व्ही बी-जी राम जी निधीमध्ये जमा असलेली रक्कम या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीच्या प्रयोजनार्थ राज्य शासनाकडून विहित करण्यात येईल अशा रीतीने व अशा शर्तीच्या व मर्यादांच्या अधीन राहून ग्रामीण क्षेत्रांमध्ये खर्च करण्यात येईल.

(४) महाराष्ट्राच्या व्ही बी-जी राम जी राज्य निधीचे विहित करण्यात येईल अशा रीतीने आणि अशा प्राधिकरणाकडून राज्य शासनाच्या वतीने धारण करण्यात येईल व त्याचे व्यवस्थापन करण्यात येईल.

(५) केंद्रीय अधिनियमाअन्वये योजनेअंतर्गत हाती घेतलेले काम पूर्ण झाल्यावर, जर त्या पूर्ण झालेल्या कामाचे अधिक कुशल काम करण्यासाठी, उक्त कामाच्या तांत्रिक गुणवत्तेत सुधारणा करण्यासाठी किंवा मूल्यवर्धन करण्यासाठी काम हाती घेणे आवश्यक असेल तर, राज्य शासन आवश्यकतेनुसार पूरक निधी पुरवील किंवा अभिसरणाची तरतूद करील.”.

सन १९७८ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम
क्रमांक २० याच्या
कलम १४-क ची
सुधारणा.

९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १४-क मधील,

(एक) “एक हजार रुपयांपर्यंत” या मजकुराऐवजी, “दहा हजार रुपयांपर्यंत” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(दोन) “केंद्रीय अधिनियमाच्या कलम २७” या मजकुराऐवजी, “केंद्रीय अधिनियमाच्या कलम २९” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

१०. (१) या अधिनियमाद्वारे सुधारणा केल्याप्रमाणे मुख्य अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना, कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, ती अडचण दूर करण्यासाठी त्यास आवश्यक किंवा इष्ट असल्याचे दिसून येईल त्याप्रमाणे, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसतील अशा तरतुदी **शासकीय राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे करता येतील:

अडचणी दूर करण्याचा अधिकार.

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो, काढल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येईल.

२०२६ चा
महा.
अध्या. ८.

११. (१) महाराष्ट्र रोजगार हमी (सुधारणा) अध्यादेश, २०२६ हा, याद्वारे, निरसित करण्यात येत आहे.

सन २०२६ चा
महाराष्ट्र अध्यादेश
क्रमांक ८ याचे
निरसन व
व्यावृत्ती.

(२) अशा प्रकारे निरसन झाले असले तरी, उक्त अध्यादेशाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या मुख्य अधिनियमाच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती किंवा कोणतीही कार्यवाही (काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना, नियम किंवा दिलेला आदेश यांसह) ही, या अधिनियमान्वये सुधारणा करण्यात आलेल्या मुख्य अधिनियमाच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती, कार्यवाही किंवा, यथास्थिति, काढण्यात आलेली अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश असल्याचे मानण्यात येईल.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २०२६ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३७.]

[महाराष्ट्र रोजगार हमी अधिनियम, १९७७ यात
आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.]

[श्री. भरत गोगावले,
रोजगार हमी योजना मंत्री.]

(विधानसभेने दिनांक ३० जून, २०२६ रोजी
संमत केल्याप्रमाणे.)

(विधानपरिषदेने दिनांक १ जुलै, २०२६ रोजी
संमत केल्याप्रमाणे.)

डॉ. विलास आठवले,
सचिव-३,
महाराष्ट्र विधानपरिषद.